

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och
jordbruksvetenskap

”Man ska odla för sina grannar”

– Motiv, drivkrafter och mål hos andelsjordbrukare i Sverige

”One should cultivate for one’s neighbours”

– Motives, driving forces and objectives of Community Supported Agriculture farmers in Sweden

Emma Björkqvist

”Man ska odla för sina grannar”

- Motiv, drivkrafter och mål hos andelsjordbrukare i Sverige

”One should cultivate for one's neighbours”

- Motives, driving forces and objectives of Community Supported Agriculture farmers in Sweden

Emma Björkqvist

Handledare: Emil Sandström, Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för stad och land

Examinator: Malin Beckman, Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för stad och land

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå, G2F

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0523

Program/Utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Publiceringsår: 2016

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: andelsjordbruk, Community Supported Agriculture, sociala rörelser, lokal livsmedelsproduktion

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Sammanfattning

Runtom i Sverige finns det idag relativt goda möjligheter att ta del av lokalt producerade livsmedelsprodukter genom till exempel gårdsbutiker, Bondens Egen Marknad och genom så kallade andelsjordbruk. Dessa initiativ bidrar till att konsumenter har större möjlighet att få insikt om hur livsmedelsproduktionen går till. Den här studien studerar förekomsten av andelsjordbruk i Sverige. Främst undersöks de motiv, drivkrafter och mål som ligger bakom de olika besluten att starta andelsjordbruk. Materialet som ligger till grund för uppsatsen har samlats in genom intervjuer med fyra andelsjordbrukare i Sverige. Andelsjordbruk är det svenska begreppet för *Community Supported Agriculture (CSA)* och är ett sätt att ta del av lokalt producerade livsmedel där konsumenten blir medlem och betalar en andel av årets skörd hos en lokal producent och där både risker och överskott delas. Förskottsbetalning utgör ett viktigt fundament inom andelsjordbruk då det ger producenten bättre förutsättningar för att planera inför säsongen.

Studien visar att andelsjordbrukarna delar flera gemensamma motiv, mål och värderingar med sina respektive verksamheter. Resultaten från intervjuerna har legat till grund för analysen där jag studerat andelsjordbruk som en del av en social rörelse och jag har använt mig av Alberto Melucci's definition av sociala rörelser. Slutsatsen är att de fyra andelsjordbrukare som jag har intervjuat verkar ingå som en del av en ny social rörelse, tillsammans med andra som på olika sätt vill bidra till självförsörjning och närproducerade livsmedel i dagens samhälle.

Nyckelord: *andelsjordbruk, Community Supported Agriculture, sociala rörelser, lokal livsmedelsproduktion*

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	6
1.1 Syfte och forskningsfrågor	7
1.2 Metod, urval och avgränsning	7
1.3 Teoretisk utgångspunkt	8
2 En rörelse från Japan till Sverige.....	10
3 Resultat	13
3.1 Presentation av informanterna.....	13
3.2 Motiv till att driva andelsjordbruk	17
3.3 Den lokala livsmedelsproduktionen	22
3.4 Förändring.....	24
4 En rörelse för en hållbar livsmedelsproduktion.....	27
4.1 Den kollektiva identiteten.....	28
4.2 Kritik mot det rådande systemet	29
4.3 Del av en ny social rörelse.....	31
5 Slutord	32
Referenser	33

1 Inledning

Dagens samhälle har gått mot en mer global livsmedelskonsumtion vilket bland annat medfört att avståndet mellan produktion och konsumtion av livsmedel har ökat. Följden är att vi ofta inte vet var maten vi äter kommer ifrån eller hur den har producerats. Genom att köpa livsmedel direkt från en lokal producent finns det möjlighet att få en större insikt i hur livsmedelsproduktionen ser ut (Hendrickson 2002:363). Runtom i Sverige finns det idag många alternativ för konsumenter att köpa livsmedel som medför en närmare kontakt med producenten och matens ursprung, till exempel gårdsbutiker, kollektivodlingar, Bondens Egen Marknad, skördefestivaler och matparker. Samtliga dessa initiativ förenas i en strävan att kapa mellanleden mellan producent och konsument för att så mycket som möjligt av priset ska komma direkt till producenten, samtidigt som konsumenten får större kännedom om produktens ursprung. Ytterligare ett exempel, som på senare år vuxit sig stort, är då jordbrukare öppnar upp sina gårdar för besökare när djuren ska släppas ut på sommarbete, och i samband med det så får många barn och vuxna kontakt med ett jordbruk.

Andelsjordbruk kan ses som ytterligare ett initiativ som har som avsikt att knyta producenter och konsumenter närmare varandra och som under de senaste åren har börjat sprida sig runtom i Sverige. Begreppet andelsjordbruk är den svenska översättningen till *Community Supported Agriculture (CSA)* och innebär att ett kontrakt sluts mellan en lokal producent och de människor som äter maten. Grundtanken med andelsjordbruk är att konsumenterna betalar för en andel av jordbrukarens skörd i förskott, vilket innebär att produ-

centen och konsumenterna tillsammans delar på en del av riskerna som förknippas med jordbruk (Henderson & Van En 2007). Förskottsbetalningen innebär även att producenten redan innan säsongen vet hur inkomsten ser ut för hela året, vilket kan underlätta planeringsarbetet i jordbruket.

1.1 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med denna studie är att studera förekomsten av andelsjordbruk i Sverige och undersöka huruvida dessa kan ses som en social rörelse. Mer specifikt avser jag undersöka;

- Vilka motiv och drivkrafter finns hos dem som driver andelsjordbruk?
- Vilka gemensamma mål och värderingar finns hos dem som driver andelsjordbruk?
- Söker andelsjordbrukarna någon slags förändring?

1.2 Metod, urval och avgränsning

Andelsjordbruk är en relativt ny företeelse i Sverige och genom den här uppsatsen vill jag skapa mig en förståelse för vad som driver människor att arbeta med andelsjordbruk. Studien är kvalitativ och bygger i huvudsak på intervjuer som syftar till att samla fakta om hur informanterna driver sina andelsjordbruk och till att förstå informanternas subjektiva värderingar om bakomliggande motiv till att driva andelsjordbruk. Jag har valt att genomföra semistrukturerade intervjuer med ett antal på förhand utformade frågor som jag har anpassat efter de olika intervjusituationerna. Intervjuerna har spelats in och transkriberats.

Vid urvalet av informanter så har jag utgått från att intervjua de andelsjordbrukare som själva refererar till begreppet CSA på sina respektive hemsidor. Till en början kontaktade jag tio andelsjordbrukare via mail. Av dessa fick jag svar från fyra andelsjordbrukare vilka jag har intervjuat via telefon. De fyra är: Anders som driver Ramsjö gård i Uppland, Tobias som driver

Stackvallen i Småland, Linda som driver Torsåkers Gårdsprodukter i Ångermanland och Mona som driver Graninge Andelsjordbruk i Ångermanland. En nackdel med telefonintervjuer är att jag endast talat med en av dem som driver respektive andelsjordbruk. Ytterligare en nackdel är att jag inte haft möjlighet att genomföra deltagande observationer vilket medfört att jag inte haft möjlighet att ta del av informanternas kroppsliga gester och ansiktsuttryck (Kvale & Brinkmann 2009:165). Utöver intervjuer har jag samlat in information genom hemsidor och artiklar om andelsjordbruk och sociala rörelser.

1.3 Teoretisk utgångspunkt

Sociala rörelser

Begreppet social rörelse kan ses som ett uttryck för ett kollektivt fenomen och som ett resultat av att en grupp människor utför likartade handlingar på samma tid och plats. Genom att aktörer utför handlingar i likartade miljöer med liknande medel och liknande mål så bidrar det till att ett mer eller mindre starkt "vi" skapas. Utöver dessa kriterier så bygger en social rörelse på tre olika komponenter. Dessa är 1) solidaritet där medlemmar av en social rörelse identifierar sig med varandra och erkänner för varandra att de tillhör samma sociala rörelse. Genom att identifiera sig med varandra så skapas en känsla av en kollektiv identitet. 2) Sociala rörelser innebär ibland att det finns en konflikt, vilken yttrar sig genom att det finns två eller fler aktörer med olika värderingar som strider om att kontrollera värdefulla resurser. Konflikten bidrar till att skapa ett vi mellan aktörer som delar gemensamma värderingar. 3) En vilja till någon form av social förändring är centralt hos sociala rörelser. De handlingar som aktörerna utför går ofta emot de rådande normerna och utmanar på så vis gränserna inom det system som de agerar i (Melucci 1992:33ff).

De tidigare sociala rörelserna, som till exempel arbetarrörelsen, kan ses som en kollektiv aktör av mer homogen karaktär genom tillhörandet av klassidentitet. Dessa rörelser uppkom under det moderna industrisamhällets tid när det fanns tydliga konflikter i samhället som de sociala

rörelserna ämnade förändra. Under 1970-talet myntade Melucci begreppet ”nya” sociala rörelser. Melucci menar att det inte längre går att betrakta en social rörelse som en kollektiv aktör av homogen karaktär, utan om tillfälligt sammansatta handlingsystem där olika mål, medel, former av solidaritet och organisation mer eller mindre går ihop med varandra. Genom att aktörer interagerar med varandra så kan en kollektiv identitet skapas, där den kollektiva identiteten kan vara tillfällig, men samtidigt är central för sociala rörelser (Melucci 1992:10). Melucci menar även att dagens samhälle har blivit mer komplext och karakteriseras av en större mångfald av konflikter. De nya sociala rörelserna är dock inte helt nya utan innehåller även delar från de gamla sociala rörelserna. Därmed menar Melucci att de nya sociala rörelserna är annorlunda just på grund av att de agerar i ett mer komplext och nytt samhälle (Melucci 1992:7).

De nya sociala rörelserna växer ofta fram utifrån ett underifrånperspektiv där aktörerna betraktar samhället underifrån och inte nödvändigtvis utifrån existerande organisationer och politiska partier (Melucci 1992:7). Vidare menar Melucci att de nya sociala rörelserna har sin bas i ”osynliga” nätverk i vardagen. De handlingar som aktörerna utför är ett uttryck för det mål de vill uppnå, och de olika organiseringsformer som aktörerna väljer är utifrån en medvetenhet om och ett ifrågasättande av traditionella förhållningssätt till målen och medlen. Det Melucci menar är att denna medvetenhet även är en medvetenhet om det komplexa samhället och de samhällsförändringar som skett i de industrialiserade länderna. Så för att få en förståelse för de nya sociala rörelserna så behöver de ses i relation till det komplexa samhällets struktur (Melucci 1992:12).

2 En rörelse från Japan till Sverige

Andelsjordbruk som ett sätt att organisera produktion och konsumtion har växt fram ur en japansk rörelse som kallas för Teikei (Everson 2014). Under 1970-talet uppmärksammades förekomsten av skadliga kemikalier inom livsmedelsproduktionen av en ledare för ett jordbrukskooperativ i Japan. Ett par år senare beslöt sig en grupp kvinnor för att skriva avtal med en lokal jordbrukare som drev ekologiskt jordbruk (URGENCI 2010-02-22). Anledningen till att kvinnorna skrev avtal med jordbrukaren var bland annat på grund av att de uppmärksammat att antalet småskaliga jordbruk börjat minska i regionen och dessutom ville de hitta ett sätt att få tillgång till giftfria och näringsrika livsmedel (Stigson 2015). Under samma tid kom en annan jordbrukare på att det ris som producerades på gården skulle räcka till ytterligare ett antal familjer. Det utvecklades till att jordbrukaren skrev avtal med tio familjer och producerade tillräckligt med ris och grönsaker till dessa i utbyte mot pengar och arbetskraft. Detta var starten för Teikeirörelsen. Ett par år senare sågs samma typ av organisering i Schweiz och därefter har konceptet spridits till andra delar av världen där det har kommit att kallas för andelsjordbruk (URGENCI 2010-02-22).

I början av 2000-talet fanns det runt 1000 andelsjordbruk runt om i USA och år 2012 hade antalet andelsjordbruk ökat till runt 12 600 stycken (USDA 2016-05-02). I Europa identifierades år 2015 runt 2800 andelsjordbruk (European CSA Research Group 2016). Hittills har andelsjordbruk varit relativt okänt i Sverige bland både producenter och konsumenter. Det är dock något som på senaste tiden verkar ha ändrats och sedan 2012 har anta-

let andelsjordbruk i Sverige ökat. Sveriges första andelsjordbruk startade år 2001 utanför Uppsala (Sjöblom 2015). År 2015 identifierades 12 andelsjordbruk i Sverige med totalt runt 1000 konsumenter knutna till sig (European CSA Research Group 2016). Det finns idag ingen exakt siffra på hur många jordbruk som arbetar med andelsjordbruk, men inför säsongen 2016 är fler verksamheter på gång att starta (ATL 2016).

I Sverige finns det inte så mycket forskning om andelsjordbruk. Ett par examensarbeten finns skrivna av studenter på Sveriges lantbruksuniversitet (Nilsson & Wejåker 2016; Stigson 2015; Flink & Persson 2015; Sjöblom 2015; Andersson 2006). I de examensarbeten som skrivits så har fokus mestadels legat på utvecklingen av andelsjordbruk och hur dessa kan bidra till hållbar ekonomisk, social och ekologisk utveckling i Sverige.

Tidigare forskning om andelsjordbruk i USA visar att andelsjordbruk drivs på olika sätt. Gary Lamb (1994) menar att de som är med i ett andelsjordbruk tillsammans skapar sitt sätt att arbeta på genom att sätta egna mål för andelsjordbruket och hitta de resurser och färdigheter som medlemmarna besitter. Något som skiljer olika andelsjordbruk är bland annat om avtalen är muntliga eller skriftliga och om medlemmarna betalar hela summan i förskott eller om de betalar fler gånger under säsongen. En fördel med att hela summan betalas i förskott är att producenten vet hur mycket som behöver produceras för medlemmarna vilket gör det lättare för producenten att planera. De två vanligaste sätten att organisera andelsjordbruk på är: 1) *Producentdrivet*, där producenten sköter planering och annat arbete med jordbruket. Medlemmarna betalar för en andel och tar del av produkterna samtidigt som de har en begränsad medverkan i produktionen. Producentdrivna andelsjordbruk har visat sig vara den vanligaste formen av andelsjordbruk i USA. 2) *Konsumentdrivet*, där konsumenterna arbetar i ett närmare samarbete med producenten. I det konsumentdrivna andelsjordbruket är det vanligt att medlemmarna deltar i planering och arbete på gården (Soil Association). De andelsjordbruk som tidigare studerats i Sverige drivs, i likhet med studierna från USA, på olika sätt. En skillnad mellan olika andelsjordbruk är hur mycket medlemmarna är delaktiga i verksamheten, i allt från beslut till ar-

bete med jordbruket. Andelsjordbruken gör själva upp om hur och när betalning ska ske, hur mycket det kostar och även om det finns ett sista datum för när människor kan bli medlemmar under säsongen. En likhet mellan andelsjordbruk i Sverige är att de flesta odlar ekologiskt (Sjöblom 2015).

I samband med att intresset för andelsjordbruk har ökat så startades hösten 2015 organisationen *Andelsjordbruk Sverige – nätverksorganisation för CSA i Sverige*. Organisationen definierar andelsjordbruk som ett partnerskap mellan en grupp konsumenter och en eller flera producent(er) där skörd och risker delas mellan producenten och konsumenten (Andelsjordbruk Sverige). Konsumenterna blir medlemmar hos sin lokala producent och de förbinder sig att köpa en andel av skörden innan odlings säsongen börjar. Skörden tar medlemmarna sedan del av, var eller varannan vecka, under odlings säsongen. Enligt organisationen så finns det tre saker som kännetecknar andelsjordbruk; 1) produkterna är närproducerade, 2) förskottsbetalning och 3) regelbundna leveranser där vissa andelsjordbruk har självplock för medlemmarna och andra levererar grönsakslådor (Andelsjordbruk Sverige).

The International Community Supported Agriculture Network (URGENCI) är ett internationellt nätverk för andelsjordbruk som startade 2004. Organisationen hade sitt första fysiska möte i Europa år 2012. URGENCI förespråkar olika former av andelsjordbruk som ett svar på de problem som uppstår i och med den intensiva produktionen och distributionen av jordbruksprodukter som sker globalt. Nätverket har bland annat som mål att utveckla en gemensam definition av vad andelsjordbruk är och som speglar den diversitet som finns bland andelsjordbruk (URGENCI 2015-04-20). Medlemmar av URGENCI förenas i fyra gemensamma punkter; 1) Partnerskap – producenten förbinder sig att odla och konsumenten förbinder sig att hämta produkterna, 2) Lokalt – förespråka ett lokalt utbyte för att stärka en lokal ekonomi, 3) Solidaritet – risker och överskott delas av producenten och konsumenterna, produktionen ska ske med respekt för miljön samt att konsumenterna betalar en rimlig summa i förskott som gör det möjligt för producenten att försörja sig, 4) Jämlikhet mellan producent och konsument – tillit och direktkontakt mellan producent och konsument är centralt (URGENCI).

3 Resultat

För att besvara studiens syfte, studera förekomsten av andelsjordbruk i Sverige och undersöka huruvida dessa kan ses som en social rörelse, så har jag utgått från mina tre frågeställningar:

- Vilka motiv och drivkrafter finns hos dem som driver andelsjordbruk?
- Vilka gemensamma mål och värderingar finns hos dem som driver andelsjordbruk?
- Söker andelsjordbrukarna någon slags förändring?

I avsnitt 3.1 presenterar jag de andelsjordbrukare som jag har intervjuat, därefter belyser jag i avsnitt 3.2-3.4 mina frågeställningar utifrån vad som framkommit under intervjuerna. I det avslutande kapitlet diskuterar jag huruvida andelsjordbruken kan ses som en del av en social rörelse eller inte.

3.1 Presentation av informanterna

Ramsjö gård

Sveriges första andelsjordbruk drivs av Anders och Karin, två mil utanför Uppsala och det är Anders jag talar med en eftermiddag i april. Anders berättar att de tog över gården från hans föräldrar 1975 och att de stegvis gått från småskalig mjölkproduktion till att odla spannmål och grönsaker och 1989 blev de även KRAV-certifierade. För 15 år sedan (2001) lade Anders

och Karin om verksamheten till andelsjordbruk, en modell som de läst om på internet. Det var dock först efter ett par studiebesök på några andelsjordbruk i USA i slutet av 1990-talet som de verkligen bestämde sig för att genomföra idén på Ramsjö gård. Andelsjordbruket har växt från 30 andelar till att idag omfatta mellan 150-200 andelar per odlingsäsong.

Innan de började med andelsjordbruk så sålde de sina grönsaker på andra sätt direkt till konsumenter och till lokala uppköpskooperativ. Det var med de personerna och familjerna som Anders och Karin diskuterade idén och startade upp andelsjordbruket tillsammans med. Från början skrev de avtal med medlemmarna, men nu betalar medlemmarna endast en engångsavgift. Medlemmarna anmäler sig inför varje ny säsong och får då ta del av 15 grönsakslådor vilka betalas i förskott. Priset på korgarna sätter Anders och Karin i jämförelse med vad ekologiska grönsaker kostar i butik, vilket är det högsta pris de har för sina produkter. De räknar även med att det finns en del mervärden i deras produkter jämfört med motsvarande produkter som säljs i dagligvaruhandeln, eftersom deras produkter är lite färskare när de når konsumenterna än om det skulle gå via en vanlig livsmedelsbutik.

Stackvallen

I Småland ligger gården Stackvallen, 35 kilometer väster om Oskarshamn. Gården drivs av Tobias och Sarah och det är Tobias som jag talar med en kväll i april. Tobias berättar att de flyttade till Stackvallen från Belgien och de startade sitt andelsjordbruk under odlingsäsongen 2014. Tobias och Sarah har vänner i Belgien och i Holland som driver andelsjordbruk. På gårdarna i Belgien och Holland har Tobias och Sarah tidigare hjälpt till och från vännerna har de själva fått hjälp inför sin uppstart. De har bland annat fått hjälp med odlingsplan och idéer på vad som kan odlas, hur det ska odlas och även i vilken kvantitet. Vidare har de även fått hjälp med prissättning och hur de kan hitta deltagare till andelsjordbruket. Så när de väl kom till Sverige så hade de en del erfarenheter om vad de skulle göra för att komma igång med andelsjordbruk.

Det viktigaste med andelsjordbruk för Tobias är att finna nya lösningar för att minska avståndet mellan produktion och konsumtion av mat. Idag har Stackvallen 75 andelar som går att anmäla sig till fram till slutet av mars. Andelarna betalas i förskott för hela säsongen och därefter delas risk och överskott mellan Stackvallen och deltagarna. Vissa deltagare tar varje vecka del av den mogna skörden genom självplock, medan andra deltagare varje vecka tar del av skörden genom att hämta en låda med grönsaker som levereras till Oskarshamn eller Vimmerby.

I Krokshult där Stackvallen ligger är det gammalt odlingslandskap med stenrös och trädgårdsgårdar berättar Tobias. De odlar på sex små åkrar där den minsta åkern är på 300 kvm och den största är på 700 kvm. Tobias menar att det inte går att ha större åkrar då landskapet ser ut som det gör. Det är för många stenar, stenvägar och annat i vägen.

Torsåkers gårdsprodukter

En eftermiddag i april talar jag med Linda som driver Torsåkers gårdsprodukter tillsammans med Terez i Prästmon tre mil öster om Sollefteå. De två drog igång sitt andelsjordbruk under odlingssäsongen 2015 efter att ha funderat på att starta något liknande i drygt tio år. Terez har tidigare arbetat ett år på Ramsjö gård och Linda berättar att mycket inspiration till deras andelsjordbruk kommer därifrån. Att det tog dem så lång tid att komma igång var att de var tvungna att bestämma sig för en plats att bo på och dessutom att våga ta steget. Linda beskriver att det var många i byn som blev glada då de startade företaget, speciellt eftersom både Linda och Terez är under 40 år och vill hålla på med jordbruk.

Andelsjordbruk definierar de som ”Grundtanken med andelsjordbruk är att du som konsument går in och delar på den ekonomiska risken som ett jordbruk innebär med de andra konsumenterna och bonden” (Torsåkers gårdsprodukter). Under sin första säsong hade de 18 andelar och ska till 2016 satsa på 30 andelar vilket de ska försöka uppnå under april månad.

Samma år som de startade andelsjordbruket så gick de en kurs som hette gröna entreprenörer på Hålsjö folkhögskola. Linda säger att det var som en

”spark i baken” för dem att komma igång och att kursen var bra att ha i ryggen. De fick även inspiration från andra som gick kursen. Linda har tidigare studerat miljövetenskap och skogsvetenskap på SLU. Idag jobbar hon med grönsakerna på gården och som folkhögskolelärare.

Graninge andelsjordbruk

Mona driver Graninge andelsjordbruk, fem mil väster om Sollefteå, och det är en förmiddag i april när jag talar med henne på telefon. Andelsjordbruket drog Mona igång säsongen 2015 med tre andelar. Till säsongen 2016 är tanken att andelsjordbruket ska växa till sju andelar. Verksamheten är något som Mona driver vid sidan av ett lönearbete där hon har en tjänst på 80 procent. Mona har ingen direkt bakgrund inom jordbruk utan har skaffat sig kunskap genom att bland annat söka sig till kurser på folkhögskolor med inriktning på odling. En kurskamrat till Mona startade ett andelsjordbruk där Mona arbetade en dag i veckan under en sommar. Det var under den sommaren som hon kom i kontakt med andelsjordbruk och därefter blev inspirerad till att starta själv.

Självförsörjning är något Mona alltid har drömt om. Hon odlade för egen del redan innan hon började med andelsjordbruk. Genom andelsjordbruket vill Mona höja sin ambitionsnivå vad gäller odling. Att odla för någon annan motiverar henne till att odla bättre vilket även gynnar hennes egna självförsörjningsambitioner. En annan fördel med andelsjordbruk som Mona lyfter fram är att hon kan lägga mer tid på att odla och inte behöver lägga så mycket tid på att sälja produkterna eftersom hon redan innan säsongen börjar vet att hon har konsumenter. På Graninge andelsjordbruk är avtalen muntliga, medlemmarna binder sig för en säsong och de betalar i förskott.

3.2 Motiv till att driva andelsjordbruk

Alternativ syn på lönsamhet

På jordbruksverkets hemsida finns information om att lönsamheten inom ekologisk¹ odling ofta är högre än inom konventionell odling då efterfrågan för ekologiska produkter ökat under de senaste åren (Jordbruksverket 2015-11-03). Jordbruksverket lyfter lönsamheten som en aspekt för att det ska vara möjligt att driva jordbruk idag. Genom mina intervjuer har det även där framkommit att lönsamheten utgör ett motiv till att informanterna valt att driva andelsjordbruk. Lönsamheten verkar däremot inte utgöra det primära målet.

Om man ska kunna göra det här [driva jordbruk] på ett rimligt sätt rent kostnadsmässigt, då måste vi ta betalt i förväg. [...] Ur ett ekonomiskt perspektiv så tror jag att det [andelsjordbruk] är ett väldigt bra sätt att komma igång som jordbrukare idag, eller att över huvud taget ha någon slags tro på att man får in pengar på det. – Linda, Torsåkers gårdsprodukter

Andelsjordbruk kan ses som en förutsättning och som ett medel för att ha möjlighet att driva jordbruk idag. Att redan innan säsongen veta att det som produceras är sålt underlättar för den som vill starta ett jordbruk. På så sätt är lönsamheten som andelsjordbruk innebär ett motiv till att driva andelsjordbruk. Dessutom, i och med de många risker som jordbrukare står inför, så är förskottsbetalningen och den riskdelning som definierar andelsjordbruk ytterligare ett motiv till att driva just andelsjordbruk vilket visas i citatet nedan:

En fördel [med andelsjordbruk] är att man får betalt i alla fall. Även om det skulle slå fel så får man betalt. Fast nackdelen är att det är väldigt begränsat. Det är inte mycket, man blir inte rik av andelsjordbruk. [...] Om jag skulle ha traditionell grönsaksodling kanske jag skulle tjäna mer med försäljning, men kolla på mängden och kolla på vil-

---

¹ "Ekologisk produktion strävar efter att nyttja naturresurser som energi, mark och vatten på ett långsiktigt hållbart sätt. Stor biologisk mångfald och hög ambition när det gäller djurens välfärd är andra ledstjärnor" (Jordbruksverket 2016-03-24).

ken kvantitet och kolla på vilken yta jag skulle odla på och kolla på det som krävs; traktorer och grejer, vadsomhelst. – Tobias, Stackvallen

Som Tobias beskriver i citatet ovan att ”man blir inte rik av andelsjordbruk”, så är det ingen av informanterna som uttrycker att de hoppas på att andelsjordbruket ska ge dem ett stort överskott. Drivkraften är snarare att de ska klara av att odla till sig själva och till de medlemmar som är med. Mona menar att andelsjordbruket gör att hon kan odla för säker avsättning och hennes mål är att få ihop ett mindre överskott som hon kan återinvestera i jordbruket och kunna bygga ett växthus eller köpa en såmaskin om hon vill. Så även om valet att driva andelsjordbruk delvis motiveras genom lönsamhetsskäl så verkar det inte vara den främsta drivkraften hos informanterna. Andelsjordbruk ses snarare som ett medel för att uppnå personliga mål och för att åstadkomma förändringar i samhället där direktkontakten med konsumenten utgör en viktig drivkraft. I citatet nedan svarar Linda när jag frågar om vad målet med att starta andelsjordbruk var;

Att kunna odla till flera än oss själva och göra det så att vi får rimligt betalt för det. Ja, men det här med lönsamheten och att också ha kontakt med folk [...]. En stor del i det är ju att vi vill kunna leva på det i alla fall till stor del och då måste man ju hitta något sätt att göra det på som är ekonomiskt hållbart och sen är det ju också kul att träffa dem som äter maten. Att ha den där direktkontakten, det är kul och viktigt tycker jag.
– Linda, Torsåkers gårdsprodukter

Att bedriva andelsjordbruk som ett medel för att uppnå personliga mål framkom tydligt i intervjun med Mona. Det framkom att Mona länge drömt om självförsörjning och att andelsjordbruk är ett sätt för henne att få möjlighet att odla större mängder än om hon endast skulle odla för eget bruk. Samtidigt menar Mona att hon presterar bättre under krav och därmed skulle hennes egen självförsörjning gynnas av att sälja en del grönsaker.

I och med att modellen innebär förskottsbetalning så delar producenten på riskerna tillsammans med konsumenterna. För att det ska vara rimligt att även dela på risken så krävs det mycket planering från jordbrukarens sida.

Det måste finnas tillräckligt med grönsaker som ska vara färdiga att skörda varje vecka så att det inte blir en grönsak en vecka och 30 olika sorters grönsaker en annan vecka. Att dela på risken innebär även att dela på vinsten påpekar en informant som berättar att de i slutet av en säsong hade kartonger fulla av grönsaker som medlemmarna fick ta del av. Detta visar på att vinst inte endast ses som något monetärt som går att räkna i kronor och ören, utan att även grönsaker kan ses som vinst.

Ytterligare ett motiv som framkom genom intervjuerna till att driva andelsjordbruk är att det är en modell som rent ekonomiskt ger andelsjordbrukaren möjlighet att planera inför säsongen. Hos några av informanterna går det att köpa andelar under säsongen tills alla andelar är slut, medan andra har ett bestämt datum under våren som medlemmarna senast måste anmäla sig till. Genom att medlemmarna är anmälda ett visst datum så underlättar det för andelsjordbrukarna som då vet hur många som ska odlas för under säsongen; att hela årsinkomsten finns på kontot och de kan planera sina liv och verksamheter därefter.

Trots att samtliga informanter tycks vara överens om att förskottsbetalning är ett bra sätt för att kunna planera inför säsongen så framkommer det att det är svårt att ta ut rätt pris för varje andel. Citatet nedan belyser osäkerheten kring hur mycket som är rimligt att ta betalt. Citatet visar dessutom att priset verkar vara en förhandlingsfråga som diskuteras med medlemmarna:

Tanken med andelsjordbruk är ju att man ska ta betalt för vad det kostar, men det är svårt att få lön eller så. Vad är lagom betalt? Hur mycket ska en bonde ha betalt jämfört med andra yrken? Det får man väl diskutera med dem som kommer och är med.
– Linda, Torsåkers gårdsprodukter

En alternativ konkurrens

Samtliga informanter berättar att de valt att starta sina andelsjordbruk efter att de varit i kontakt med andra andelsjordbrukare. Anders berättar hur de kom i kontakt med andelsjordbruk då de var på studiebesök i USA, de andra tre berättade att de har haft kontakt med människor som driver andelsjord-

bruk och därifrån fått inspiration till att börja. Samtliga informanter har dessutom varit med och startat nätverksorganisationen *Andelsjordbruk Sverige*. En informant berättar om hur inspirerande det var att möta andra som arbetar med andelsjordbruk vilket framkommer i citatet nedan:

När vi hade första mötet i den här föreningen i höstas så kunde vi ju knappt sluta prata med varandra för att det är mycket att fundera på och man kan göra saker på olika sätt och det är ju jättespännande att höra hur andra gör och så. Det känns som att vi bara kan lyfta varandra så som det ser ut nu snarare än att vi skulle konkurrera på något sätt. – Linda, Torsåkers gårdsprodukter

Något som framkommer genom citatet är att de som arbetar med andelsjordbruk verkar ha ett annat sätt att se på sin verksamhet än som vinstdrivande företag som konkurrerar på marknaden. Dessutom berättar Mona att det är svårt att sätta rätt pris, bland annat på grund av att det finns andra andelsjordbrukare i närområdet vars verksamheter hon inte vill riskera att konkurrera med. Om hon skulle ta ut ett för lågt pris så skulle medlemmarna i de närliggande andelsjordbruken kanske gå över till hennes andelsjordbruk och vice versa, något som hon inte vill ska ske. Genom att uttrycka sig på det sättet så visar det på ett gemensamt *vi* hos andelsjordbrukarna. Att detta *vi* skapas just i relation till andra andelsjordbrukare går att se då Mona och de andra andelsjordbrukarna utför handlingar i liknande miljöer, med liknande medel och liknande mål (Melucci 1992:42). Det blir tydligt då hon endast lyfter känslan av inte vilja konkurrera med andra andelsjordbrukare.

Två informanter berättar att de planerar att anordna kurser för människor som visat intresse för att starta andelsjordbruk. I och med detta så skapas på ett sätt konkurrenter till de redan befintliga andelsjordbruken, men det verkar inte påverka beslutet av att sprida andelsjordbruk och dela med sig av idéer. Att intresset växer verkar mest betraktas som positivt och att nya andelsjordbrukare skulle vara konkurrenter är inget som framgår, utan snarare tvärt om:

Jag vill att det ska bli fler [andelsjordbrukare], jag önskar att det fanns fler bönder generellt, fler i varje by. Istället för att folk ska lägga ner så borde det finnas möjlighet att öka, låt oss bli många [andelsjordbrukare] i Norrlands inland. Den nya arbetsmarknaden, den nya, vad ska jag säga, räddaren för Norrlands inland kanske. – Mona, Graninge andelsjordbruk

Utmaningar

Flera informanter påpekar att det är svårt att hitta medlemmar till sina andelsjordbruk. Dels för att det är svårt att förklara för någon vad andelsjordbruket innebär med förskottsbetalning och riskdelning och dels är det svårt att förklara hur mycket grönsaker medlemmarna kommer att få för pengarna. Flera informanter nämner även att det är svårt att beräkna hur många andelar som behövs och hur många andelar som går att ha på sina odlingsbara marker. Fler andelar innebär mer arbete vilket leder till ytterligare en fråga; hur många andelar som går att ha utan att behöva anställa någon? Linda nämner att det inte skulle gå att driva andelsjordbruket på enbart två personer, utan att det krävs mer arbetskraft² än så.

Förutsättningarna för andelsjordbruken är även beroende av den plats där gården ligger. I och med att de har olika närhet till städer så medför det olika för- och nackdelar för andelsjordbruken. Tobias förklarar att Stackvallen ligger ”mitt ute i ingenstans”, vilket medför svårigheter med att hitta tillräckligt med människor i närområdet som vill vara med i andelsjordbruket. En fördel som Tobias lyfter är det inte finns samma tillgång till sådant som kostar som om de skulle bo i en stad. Därmed krävs inte samma inkomst eftersom det är mycket som de inte behöver lägga pengar på som många andra gör. Däremot har Anders, som bor nära en större stad, sett fördelar med det i och med kortare transporter och även större möjlighet att hitta medlemmar.

---

² Linda berättade att de sommaren 2015 fick hjälp av vänner och av volonärer från nätverket World Wide Opportunities On Organic Farms (WWOOF).

3.3 Den lokala livsmedelsproduktionen

Självförsörjning

Samtliga informanter förenas i en strävan efter och en vilja att vara självförsörjande, vilket de till viss del är redan nu under stora delar av året. Mona har alltid drömt om att möjligheten att vara självförsörjande och vikten av självförsörjning framkommer även ur andra intervjuer. Några informanter nämner att de odlar flera olika sorter av samma grönsak för att vara säkra på att några sorter alltid ska vara mogna under säsongen. Tobias nämner även att de aldrig köper grönsaker i butik utan att nästan allt de äter kommer från gården där de även har djur. I citatet nedan illustreras vikten av att vara självförsörjande:

Jag tror verkligen att det här [andelsjordbruk] är en jordbruksmodell för framtiden, [...] man ska ju odla för sina grannar, man ska odla för samhället, man ska odla för dem som bor häromkring. Man ska försöka vara självförsörjande. Om något skulle gå fel med transporten, då finns det mat för tre dagar på Ica Maxi, *tre*. Sen är det slut. Vi i Sverige är jätteberoende av olika länder. Det är nästan ingenting som man fortfarande gör här. Sverige har varit jätteberoende, men det är det inte längre. – Tobias, Stackvallen

I citatet går det att skönja en kritik mot dagens globala livsmedelssystem där Sverige visar sig vara sårbart om något skulle hända. Det är detta som Tobias menar är viktigt med andelsjordbruk, att inte endast vara självförsörjande i hushållet utan att även inkludera sina grannar och det närliggande samhället. Mona uttrycker att det borde vara självklart att de som står först i kö till maten, som produceras på gården, är de människor som bor i området.

Strävan efter att själva vara självförsörjande under större delar av året och att även inkludera medlemmarna i andelsjordbruket visar sig i ett citat där Linda svarar på frågan om vad som gått bra och mindre bra under deras första odlingsäsong;

Det som vi satsar på mycket i år [2016] är att få till ett system för att kunna lagra lite och leverera. För förra året levererade vi fram till december och sen hade vi ingen leverans i januari och februari. Målet med det [att lagra] är väl att kunna leverera mer hela året runt. – Linda Torsåkers gårdsprodukter

Att dela med sig av kunskap

Samtliga informanter poängterade vikten av att deras produkter säljs direkt till konsumenten utan mellanhänder. Dels är det ekonomiskt fördelaktigt, då det inte försvinner pengar till mellanhänder och dels bidrar direktkontakten med konsumenterna till att konsumenterna får ökade kunskaper om matens ursprung samtidigt som andelsjordbrukarna får återkoppling på det som produceras. Viljan att dela med sig av sina kunskaper om hur maten produceras omnämndes av samtliga informanter som en viktig drivkraft till varför man valt att engagera sig i andelsjordbruk. En informant uttrycker det så här:

Det känns ju jättebra tycker jag, dels får man ju ett ansikte på dem som äter maten eller de som tillagar maten i alla fall. [...] Och sen är det ju också värdefullt att de som äter maten har en bild av vart deras mat kommer ifrån. Det tänker jag är något slags miljöpolitiskt, att folk liksom får en annan relation till sin mat och så, speciellt för de barnen som är kopplade att de får en väldigt konkret bild av hur maten produceras. – Linda, Torsåkers gårdsprodukter

Flera av informanterna uttryckte vikten av att de som äter maten får en chans att se vart maten kommer ifrån tack vare andelsjordbruk. Medlemmar som kommer till gården får en ökad förståelse för varför det inte går att producera vissa grönsaker under delar av året i Sverige och genom att se hur grönsakerna växer, får de förståelse för att de ibland måste vänta för att skörda vissa grönsaker. Till de medlemmar som inte besöker gården skickar några informanter ut nyhetsbrev var eller varannan vecka med uppdateringar om hur det går med grönsakerna. Genom att uppdatera medlemmarna om hur grönsakerna växer så ges medlemmarna möjlighet att skapa sig en uppfattning om hur livsmedelscykeln ser ut under olika delar av odlingssäsongen.

Linda ger bilden av att många hade mer kontakt med någon på landsbygden förr, genom en moster, farförälder eller liknande. Urbaniseringen³ som har präglat 1900-talet har medfört att det idag inte ser ut på samma sätt och att människor inte har samma släktrationer till landsbygden som förr. I och med urbaniseringen har det alltså skett en förflyttning från landsbygden till städerna och bidragit till att alltfler har mist kontakten till landsbygden. Linda påpekade att andelsjordbruk skulle kunna vara det nya sättet på vilket människor får kontakt med matens ursprung.

3.4 Förändring

För en hållbar livsmedelsproduktion

Samtliga informanter nämner att de på olika sätt vill bidra till en hållbar livsmedelsproduktion genom att producera livsmedel nära dem som ska äta maten. Andelsjordbruk som ett medel för att bidra till en hållbar livsmedelsproduktion kan illustreras med följande citat från Anders när han svarar på frågan om vad hans målsättning är med att driva andelsjordbruk:

Alltså, dels är det [andelsjordbruk] ett sätt att överleva som mindre producent om man säger så och jag tycker att det är ett bra sätt. [...] Att skapa en hållbar matproduktion med rättvist pris, där man som producent kan överleva och som konsument också kan ha en bra förutsättning för att överleva. – Anders, Ramsjö gård

I citatet ovan framkommer det att andelsjordbruk ses som ett medel för småskaliga jordbruk att finnas kvar. Andelsjordbruk ses emellertid inte enbart som ett medel för att små producenter ska överleva, utan andelsjordbruk beskrivs även som en förutsättning för konsumenternas överlevnad. Ett återkommande tema är synen på andelsjordbruk som ett medel för att uppnå en hållbar livsmedelsproduktion. Mona uttrycker sig på följande sätt när jag frågar om för- och nackdelar med att arbeta med andelsjordbruk;

---

³ "När man talar om urbanisering är det ofta befolkningens flyttning från land till stad som avses. Urbanisering i den meningen bidrar till avfolkningen av landsbygden som ett parallellt fenomen till befolkningstillväxten i städer" (SCB 2015-03-03).

Det jag menar när jag säger att det [andelsjordbruk] är grejen så finns det ingen återvändo. När oljan blir dyrare och det inte går att bedriva extrema jordbruk på det sätt som görs i stora delar av landet. Också som det inte finns marker där jag bor, här är det ganska små marker, alltså då får vi bruka de förutsättningar vi har med mångfald och med småskalighet. – Mona, Graninge andelsjordbruk

Utöver den ekonomiska aspekten av hållbar livsmedelsproduktion så framkommer alltså även en ekologisk aspekt i mina intervjuer. Samtliga informanter har valt att odla sina grönsaker ekologiskt. Två av informanterna nämner även att de arbetar med täckodling⁴ och att de har valt att arbeta med häst⁵ för att harva och bearbeta jorden istället för traktor. Dels för att de ytor som odlas är för små för en traktor och dels för att de tycker att det är trevligare att arbeta med en häst. Flera av informanterna har också ambitionen av att verka för ett slutet kretslopp på gården där de tar till vara på komposten från den mat som medlemmarna tar del av. Det går att se att resurshushållning är viktigt hos informanterna. Förutom att ta tillvara på kompost från konsumenterna så är det viktigt att medlemmarna får en förståelse för att grönsaker faktiskt kan se ut på många olika sätt och ändå vara ätbara. Mona uttrycker sig på följande sätt då jag frågar om betydelsen av att ha direkt kontakt med konsumenterna;

Tänk att jag skulle leverera till en butik eller något, då måste jag ju sortera bort så mycket om det inte är tillräckligt fint. Nu kan jag leverera det som inte är tillräckligt fint. Det är skorv på potatisen och det är inte alltid hundra. [...] Utan då är det upp till konsumenten att för det första se att så här ser morötter ut i alla dess former och färger. [...] För det mesta går det ju att äta även om det inte är hundra procentigt till utseendet, det är ju inget fel på smak eller kvalitet. – Mona, Graninge andelsjordbruk

---

⁴ Täckodling betyder att grödorna täcks med ett organiskt material vilket har fördelar som; jämnare temperatur i marken, mindre ogräs, tillförsel av näringsämnen till marken och bidrar till en god miljö för jordorganismer och maskar (Jansson 2006).

⁵ Att använda hästar i jordbruket gynnar även den biologiska mångfalden (Björklund 2007).

Kritiken mot det konventionella storskaliga industriella jordbruket utgör ytterligare en viktig gemensam nämnare bland informanterna. Den går dels att utläsa indirekt i den gemensamma praktik som andelsjordbruken tycks förenas i, där småskalighet och ekologisk produktion utgör en viktig del. Kritiken mot det konventionella jordbruket kommer också till uttryck i verbala utsagor när jag frågar Mona om vilka för- och nackdelar hon ser med andelsjordbruk;

Det här [andelsjordbruk] kanske är det som kan få det att vända. Tänk om vi kan bruka jorden och göra jordbruksmark av den istället och producera mat av extremt hög kvalitet på jordar som aldrig någonsin har besprutats, ja men också som inte har drivits så hårt heller, alltså jättebra jordar. Tänk om vi kan visa att det har högre näringsvärden, sådana kvalitéer, då börjar vi ju snacka. Men det är ju ytterst långsiktigt.
– Mona, Graninge andelsjordbruk

4 En rörelse för en hållbar livsmedelsproduktion

I följande avsnitt analyserar jag andelsjordbruk utifrån Meluccis kriterier för social rörelse som jag presenterade i avsnitt 1.3. För att jämföra med de kriterierna för sociala rörelser så går det att placera andelsjordbruk inom denna ram; en social rörelse kan alltså ses som ett kollektivt fenomen som innebär att människor utför likartade handlingar under samma tid och på samma plats (Melucci 1992:33). Tiden kan sägas vara 2000-talet, platsen kan sägas vara på landsbygden i Sverige och de likartade handlingarna är att de har startat andelsjordbruk. Sedan 2012 har det börjat dyka upp andelsjordbruk runtom i Sverige, med ett undantag av Ramsjö gård som startade sitt andelsjordbruk redan 2001.

I avsnitt 3.2-3.4 framkommer flera gemensamma motiv, mål och värderingar med informanternas respektive verksamheter. De verkar dela en alternativ syn på lönsamhet där ett monetärt överskott inte är den främsta drivkraften, lönsamhet kan även ses som en god skörd med ett överskott av grönsaker. Dessutom förenas de i att vara relativt småskaliga, där de på sina respektive andelsjordbruk odlar en rik variation av grönsaker utefter ekologiska principer och ambitionen av att vilja vara självförsörjande. Samtliga informanter verkar även se på sin verksamhet som ett medel för att utveckla en hållbar livsmedelsproduktion där närheten mellan konsument och producent utgör en viktig drivkraft. Det går dessutom att skönja en viss kritik mot det rådande globala och industriella livsmedelssystemet.

4.1 Den kollektiva identiteten

Den kollektiva identiteten är en central del av sociala rörelser då den upprättar en slags solidaritet mellan medlemmarna. Genom att aktörerna identifierar sig med varandra så erkänner de på så sätt för varandra att de tillhör samma sociala rörelse (Melucci 1992:10). Det sätt andelsjordbrukarna uppvisar denna solidaritet på framgår bland annat genom sättet som de utbyter idéer och erfarenheter med varandra, men även genom att de utför likartade handlingar genom att driva andelsjordbruk. Citatet nedan illustrerar detta då Mona svarar på frågan om vad kontakten med andra andelsjordbrukare har gett henne;

Inspiration på många plan. Både på sätt att odla, mängder att odla och saker att odla och på sorter. Och så olika lösningar. [...] Det har varit jättemycket stöd att träffa andra i sammanhanget. Och med *Andelsjordbruk Sverige*, i och med det då får man ju ännu fler perspektiv – Mona, Graninge andelsjordbruk

För att en kollektiv identitet ska skapas så krävs även att aktörers handlingar utförs i en likartad miljö, med liknande medel och med liknande mål (Melucci 1992:50). Den miljö som informanterna utför sina handlingar i är på landsbygden nära dem som ska äta maten. Det medel informanterna har valt att använda för handlingarna är andelsjordbruket. Andelsjordbruket gör det möjligt för dem att uppnå de mål som framkommit genom intervjuerna.

Det framkommer även ur intervjuerna att den kollektiva identiteten förstärks genom organisationen *Andelsjordbruk Sverige*. Den kollektiva identiteten utgörs av dels de gemensamma målen och värderingarna som andelsjordbruken värnar om, men även av vetskapen om vilka motståndarna är; aktörerna inom det konventionella livsmedelssystemet. Den kollektiva identiteten inom sociala rörelser skapar ett mer eller mindre stabilt *vi* (Engdahl & Larsson 2008). Det framgår att detta *vi* är olika starkt hos informanterna när de bland annat pratar om vad andelsjordbruk är för något.

Det är fler och fler gårdar som kallar sig CSA [andelsjordbruk] utan att vara det och det blir ett modeord. Det är en liten oro jag har, att andelsjordbruk börjar användas som vilket småskaligt direktförsäljande jordbruk som helst, men att det [andelsjordbruk] har en mer snäv definition. Sen behöver det inte vara fel att det finns andra småskaliga jordbruk och försäljningsorganisationer alls, det är jättebra att det finns en mångfald i det, men att man inte blandar ihop begreppen. [...] Det är svårt att förklara redan nu vad ett andelsjordbruk innebär och då är det ännu mer förvirrande om det börjar användas lite hur som. – Linda, Torsåkers gårdsprodukter

De handlingar som aktörer utför inom en social rörelse kan ses som ett uttryck för de mål som rörelsen vill uppnå (Melucci 1992:12). Att informanterna valt att arbeta med andelsjordbruk är utifrån en medvetenhet om målen som de vill uppnå och en medvetenhet om vilket medel [andelsjordbruk] som kan användas för att uppnå målen. Det som framgår i citatet ovan är en vilja att det ska finnas en tydlighet i vad begreppet andelsjordbruk betyder. Detta på grund av att andelsjordbruk är det medel som informanterna använder för att uppnå gemensamma mål. Om aktörer med andra mål och en annan organisering benämner sina verksamheter som andelsjordbruk, då blir det otydligt vilket medel som ska användas av de konsumenter och producenter som strävar efter samma mål som andelsjordbrukarna. Därmed kan en tydlig definition av begreppet andelsjordbruk hjälpa till att stärka den kollektiva identiteten.

4.2 Kritik mot det rådande systemet

Tobias riktade kritik mot jordbruksverkets regler vilka innebär att jordbrukare behöver redovisa vad som ska odlas på varje fält inför kommande säsong. För flera av andelsjordbrukarna är detta i det närmaste en omöjlig uppgift eftersom de odlar några rader med tomater, några rader med morötter och så vidare.

Jag ska visa inför jordbruksverket för varje skifte på fältet vad som ska odlas. Det kan jag inte, det kan jag inte. Här har jag fyra rader med morötter och sen har jag fem ra-

der med ärtor, sen kommer bönor senare i år och sen har jag rotfrukt och sallad. Så hela systemet är ju tänkt efter ett annat perspektiv; monokultur. Mångfald finns inte som möjlighet. – Tobias, Stackvallen

Citatet ovan kan ses som en kritik mot det rådande systemet, där de som gynnas av jordbruksverkets regler är de som uppfyller kraven, som ofta är förknippade med monokultur och där småskalig livsmedelsproduktion med en mångfald av grönsaker missgynnas. Bidragssystemet gynnar dem som producerar livsmedel efter jordbruksverkets regler⁶, vilket kräver en areal som är större än fyra hektar. Av informanterna så är det endast en som odlar på mer än fyra hektar. Så trots att andelsjordbrukarna inte uppfyller kraven för att få bidrag så visar de, genom att de driver småskaliga andelsjordbruk, på att det finns alternativa sätt att agera inom det rådande systemet (Melucci 1992:43).

En av de maktstrukturer som finns i samhället visar sig genom bidragssystemet som gynnar andra aktörer än de småskaliga producenter som finns. I och med att informanterna valt att arbeta med andelsjordbruk så kan det ses som symboliska utmaningar av de rådande normerna. Symboliska handlingar är bland de viktigaste kriterierna för sociala rörelser då de visar på dolda maktstrukturer och utmanar de rådande normerna, därmed syftar de även till någon slags social förändring (Melucci 1992:15ff).

Samtliga informanter har valt att handla utifrån en medvetenhet om och ett ifrågasättande av det konventionella sättet att bedriva jordbruk på (Melucci 1992:12), där målet ofta är kvantitet och medlet är de industriella metoderna. Andelsjordbrukarna förespråkar ett jordbruk där kvaliteten är viktigare än kvantiteten och där vinst kan ses som mer än endast monetärt, utan även i form av grönsaker och biologisk mångfald. Modellen med andelsjordbruk skapar alltså ett utrymme för alternativa sätt att handla och visar att det finns andra sätt att bedriva jordbruk på.

---

⁶ "För att kunna få gårdsstöd måste du ha minst 4 hektar jordbruksmark och stöd-rätter för minst 4 hektar" (Jordbruksverket 2016-02-22).

4.3 Del av en ny social rörelse

Andelsjordbrukarna kan ses som en ny social rörelse i likhet med vad Melucci beskriver. Dagens samhälle beskrivs som mer komplext än tidigare. I och med ökad globalisering så kan kunskapsutbyte idag ske på en mängd olika sätt och mellan olika lokala platser. Detta skapar även möjlighet för nya kollektiva identiteter. Jämfört med tidigare sociala rörelser där den kollektiva identiteten bestod av till exempel klassidentitet så går det att se de nya sociala rörelserna som individuella satsningar, dolda i vardagen, och de binds samman genom löst sammansatta nätverk. Nätverken bildar den plats där individer möts och delar information (Melucci 1992:73). Dessutom så spelar nätverken en stor roll i att sprida rörelsens budskap, vilket visas genom citatet nedan;

Rekryteringsnätverken spelar en grundläggande roll i processen att engagera individer. Ingen mobiliseringsprocess börjar i ett tomrum, och trots vad masshällesteorin säger, mobiliseras aldrig isolerade och rotlösa individer. De existerande nätverken av sociala relationer underlättar engagemangsprocessen och sänker kostnaderna för individernas satsning på kollektiv handling (Melucci 1992:46).

Informanterna har av olika anledningar valt att starta andelsjordbruk, det är alltså individuella satsningar som står bakom besluten att starta. De dolda nätverken kan förstås som de kontakter andelsjordbrukarna har haft till andra andelsjordbrukare, där informationen om andelsjordbruk spridits. Vidare utvecklas dessa dolda nätverk genom att andelsjordbrukarna ger information till andra som är intresserade. Nätverket består på så sätt av individer som arbetar på liknande sätt med andelsjordbruk, där det gemensamma är personliga mål. Organisationen *Andelsjordbruk Sverige* är ett exempel på ett mer organiserat nätverk som underlättar för aktörer att dela information och sprida kunskap. Detta är exempel på hur andelsjordbruk kan ses som en del av en ny social rörelse till skillnad från de ”gamla” sociala rörelserna där homogeniteten mellan aktörer var tydlig (Melucci 1992:7).

5 Slutord

En andel av något större

Genom intervjuer med fyra andelsjordbrukare i Sverige så har jag velat undersöka motiven, drivkrafterna, och målen med att driva andelsjordbruk. Utifrån det har jag lyft frågan huruvida det går att se andelsjordbrukarna i Sverige som en social rörelse. Andelsjordbrukarna i Sverige är inte så många, men om det fortsätter att öka och bli fler andelsjordbruk, som det har gjort de senaste fyra åren, och att fler väljer andelsjordbruk som ett medel för att uppnå liknande mål som de mål som andelsjordbrukarna har; Då verkar detta kunna utgöra en början till en ny social rörelse.

Det finns dessutom ofta skillnader och många olika åsikter inom kollektiva identiteter (Engdahl & Larsson 2008). Utifrån det så går det att tänka sig att andelsjordbrukarna har vissa gemensamma mål med andra aktörer och att andelsjordbrukarna då kan ses som en del av en större social rörelse. Självhushållning är något som har växt sig stort och det finns exempel på hur människor utbyter erfarenheter och idéer med varandra, bland annat genom internetforumet alternativ.nu (alternativ.nu). Dessutom har andelsjordbruk gemensamt med bland annat gårdsbutiker, kollektivodlingar, Bondens Egen Marknad och matparker att de vill skapa en direktkontakt mellan konsument och producent. Det finns alltså gemensamma nämnare mellan andelsjordbruk och andra aktörer, både företag och privatpersoner. Därmed skulle det gå att säga att andelsjordbrukarna är en del av en större social rörelse. Det skiljer sig dock åt vilka medel som används för att uppnå gemensamma mål.

Referenser

Litteratur

- Andersson, K. (2006). *Community Supported Agriculture (CSA) – En väg mot ökad uthållighet. En studie av Ramsjö gård*. Sveriges lantbruksuniversitet
- Björklund, J. (2007). Med mångfald och mångfunktionalitet som redskap för ett klimatneutralt jordbruk. *Forskningsnytt om ekologisk landbruk i Norden*. Nr. 2, ss. 22-25
- Flink, C. & Persson, J. (2015). *Community Supported Agriculture (CSA) och hållbar utveckling – En studie om hur CSA kan främja en hållbar samhällsutveckling i Sverige*. Sveriges lantbruksuniversitet
- Hendrickson, M. (2002). Opening Spaces through Relocalisation: Locating Potential Weaknesses of the Global Food System. *Sociologia Ruralis*, Vol. 42 (Nr. 4), ss. 347-369
- Jansson, K. (2006). Täckodling – en snabbkurs. *Odlaren*. Nr. 3, ss. 9-11
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur AB
- Lamb, G. (1994). Community Supported Agriculture – Can it Become the Basis for a New Associative Economy?. *The Threefold Review*. Nr. 11
- Melucci, A. (1992). *Nomader i nuet. Sociala rörelser och individuella behov i dagens samhälle*. Uddevalla: MediaPrint Uddevalla AB
- Nilsson, M. & Wejåker, K. (2016). Community Supported Agriculture – in a Swedish context. Sveriges lantbruksuniversitet
- Pilley, G. Soil Association. *A Share in the Harvest*. Bristol: Soil Association [Broshyr] Tillgänglig: http://orgprints.org/9062/1/share_harvest.pdf [hämtad: 2016-06-10]
- Stigson, E. (2015). *En ny grön våg? – En studie om Community Supported Agriculture i Sverige*. Sveriges lantbruksuniversitet
- Sjöblom, J. (2015). *Från konsument till medproducent : förekomsten och utvecklingen av Community Supported Agriculture i Sverige*. Sveriges lantbruksuniversitet

Elektroniska resurser

- Alternativ.nu. *Forum - startsida*. Tillgänglig: <http://www.alternativ.nu/index.php> [hämtad: 2016-06-04]
- Andelsjordbruk Sverige. *Vad är CSA?*. Tillgänglig: <http://andelsjordbruk.se/Vad-%C3%A4r-CSA/> [hämtad: 2016-04-12]
- ATL (2016-05-05). *Fler satsar på andelsjordbruk*. Tillgänglig: <http://www.atl.nu/lantbruk/fler-satsar-pa-andelsjordbruk> [hämtad: 2016-06-04]

- European CSA Research Group (2016). *Overview of Community Supported Agriculture in Europe*. Tillgänglig: <http://urgenci.net/wp-content/uploads/2016/05/Overview-of-Community-Supported-Agriculture-in-Europe-F.pdf> [hämtad: 2016-06-04]
- Henderson, E. & Van En, R. (2007). *Sharing the Harvest : a citizen's guide to Community Supported Agriculture*. USA: Library of Congress Cataloging-in-Publication Data. Tillgänglig: https://books.google.se/books?id=13sDbCIz0ooC&printsec=frontcover&dq=sharing+the+harvest&hl=en&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=sharing%20the%20harvest&f=false [hämtad: 2016-06-04]
- Jordbruksverket (2015-11-03). *Ekonomi och lönsamhet i ekologisk odling*. Tillgänglig: <http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/miljoklimat/ekologiskproduktion/ekonomi.4.389b567011d9aa1eeab8000801.html> [hämtad: 2016-05-19]
- Jordbruksverket (2016-02-22). *Stödrätter för gårdsstöd 2016*. Tillgänglig: <http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/stod/jordbrukarstod/gardsstodochstodratte/stodratte.4.28165bfc153a330477160a8d.html> [hämtad: 2016-06-04]
- Jordbruksverket (2016-03-24). *Vad är ekologisk produktion?*. Tillgänglig: <http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/miljoklimat/ekologiskproduktion/vadarekologiskproduktion.4.7850716f11cd786b52d80001021.html> [hämtad: 2016-06-04]
- Länsstyrelsen Västra Götalands Län. *Andelsjordbruk – säkrad avsättning för lokalproducerad mat*. Tillgänglig: <http://www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/Sv/om-lansstyrelsen/vart-uppdrag/projekt/andelsjordbruk/Pages/default.aspx> [hämtad: 2016-06-04]
- SCB (2015-03-03). *Urbanisering – från land till stad*. Tillgänglig: http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Urbanisering--fran-land-till-stad/ [hämtad:2016-06-11]
- Torsåkers gårdsprodukter. *Andelsjordbruk*. Tillgänglig: <http://torsakergard.blogspot.se/p/om-csa.html> [hämtad: 2016-06-04]
- URGENCI. *The International CSA Network*. Tillgänglig: <http://urgenci.net/the-network/> [hämtad: 2016-06-04]
- URGENCI (2010-02-22). *CSA history*. Tillgänglig: <http://urgenci.net/csa-history/> [hämtad: 2016-06-04]
- URGENCI (2015-04-20). *Towards a European Declaration on CSA*. Tillgänglig: <http://urgenci.net/towards-a-european-declaration-on-csa/> [hämtad: 2016-06-04]
- USDA (2016-05-02). *Community Supported Agriculture*. Tillgänglig: <http://afsic.nal.usda.gov/community-supported-agriculture-3> [hämtad: 2016-06-04]